

Biyoloji Önemli Bilgiler 2026

10 Ana Konu · 90+ Önemli Bilgi · AYT Biyoloji

▼ Bu PDF testçöz.com tarafından ücretsiz hazırlanmıştır

<https://testçöz.com/biyoloji-formulleri/>

► Kaynak: 9-12. sınıf MEB Biyoloji öğretim programı + ÖSYM AYT Fen Bilimleri kapsamı. AYT Biyoloji 13 sorudur. Hücre, kalıtım, bitki/hayvan biyolojisi, ekoloji konularını kapsar. Biyolojide formül azdır; bilgi ve şema ağırlıklıdır.

1. Hücre ve Yapısı

~temel

► Hücre Çeşitleri

Prokaryot: çekirdek zarsız (bakteri, arke)
Ökaryot: çekirdek zarlı (bitki, hayvan, mantar, protist)
Bitki hücresi: hücre çeperi, kloroplast, büyük koful
Hayvan hücresi: sentrozom, lizozom (genelde küçük koful)

► Hücre Organelleri

Çekirdek: DNA içerir, kalıtım merkezi
Mitocondri: ATP üretimi (oksijenli solunum)
Ribozom: protein sentezi
ER: madde taşıma; granüllü ER → ribozomlu (protein), granülsüz (lipit)
Golgi: salgı, paketleme
Lizozom: hücre içi sindirim
Kloroplast: fotosentez (sadece bitki, alg)
Koful: depo (suyu, atık)
Sentrozom: hücre bölünmesinde iğ ipliği

► Hücre Zarı ve Madde Geçişi

Akıcı mozaik: lipit + protein
Pasif taşıma (enerjisiz): difüzyon, osmoz, kolaylaştırılmış difüzyon
Aktif taşıma (ATP'li): zarın alt-üst gradyanına karşı
Endositoz: maddeleri içeri (fagositoz, pinositoz)
Ekzositoz: maddeleri dışarı

► Hücre Bölünmesi

Mitoz: 1 hücre → 2 eş hücre, kromozom sayısı korunur (2n)
Aşamalar: profaz, metafaz, anafaz, telofaz
Mayoz: 1 hücre → 4 hücre (n), kromozom yarıya
Mayoz-1: homolog ayrılır
Mayoz-2: kardeş kromatitler ayrılır
Crossing-over: çeşitlilik kaynağı

► Daha fazla içerik için: testçöz.com

Net Hesaplama · TYT-AYT-LGS Puan Hesaplama · Sınav Savaşları · 30+ Sınav Rehberi · Online Testler
testçöz.com/biyoloji-formulleri

2. Kalıtım ve Genetik

~ağırlıklı

► Mendel Yasaları

Karakter ayrılma yasası: alleller mayoz sırasında ayrılır
Bağımsız ayrılma yasası: farklı karakterler bağımsız ayrılır
Genotip / Fenotip: genler / dış görünüş
Homozigot (saf): AA, aa
Heterozigot (melez): Aa
Dominant (baskın): A
Çekinik (resesif): a

► Çaprazlamalar

Aa × Aa → 1 AA : 2 Aa : 1 aa (genotip)
Fenotip: 3 baskın : 1 çekinik
AaBb × AaBb → 9 : 3 : 3 : 1 (di-hibrit oran)
Geri çaprazlama: F1 × resesif birey

► Eş Baskınlık ve Çoklu Allel

Eş baskınlık: heterozigotta her iki allel ifade eder (kırmızı+beyaz=pembe)
Eksik baskınlık: ara fenotip oluşur
Çoklu allel: 2'den fazla allel (kan grupları AB0, Rh)
Kan grupları:
I^AI^A, I^Ai: A grubu
I^BI^B, I^Bi: B grubu
I^AI^B: AB grubu
ii: 0 grubu

► Cinsiyet Bağlı Kalıtım

XX: dişi
XY: erkek
X kromozomu üzerindeki çekinik genler erkeklerde her zaman ifade.
Renk körlüğü, hemofili: X'e bağlı çekinik
Y'ye bağlı: yalnız babadan oğla

► DNA, RNA, Protein Sentezi

DNA: çift sarmal, A-T ve G-C eşleşir
Bazlar: Adenin, Timin, Guanin, Sitozin
RNA: tek sarmal, T yerine Urasil (U)
Replikasyon: DNA kendini eşler
Transkripsiyon: DNA → mRNA
Translasyon: mRNA → protein (ribozomda)
Genetik kod: 3'lü baz (kodon) → 1 amino asit
20 amino asit, 64 kodon (3 stop)

► Daha fazla içerik için: testcoz.com

[Net Hesaplama](#) · [TYT-AYT-LGS Puan Hesaplama](#) · [Sınav Sayaçları](#) · [30+ Sınav Rehberi](#) · [Online Testler](#)
testcoz.com/biyoloji-formulleri

3. Evrim ve Çeşitlilik

~temel

► Evrim Mekanizmaları

Doğal seçim (Darwin): uyum sağlayan birey hayatta kalır
Mutasyon: rastgele genetik değişim, çeşitlilik kaynağı
Genetik sürüklenme: küçük popülasyonlarda allel sıklığı değişir
Göç (gen akışı): popülasyonlar arası gen aktarımı
Eşeyli üreme: çeşitliliği artırır (crossing-over, bağımsız ayrılma)

► Türleşme ve Sınıflandırma

Tür: çiftleşip verimli yavru üreten bireyler
Coğrafi izolasyon → türleşme
Sınıflandırma: alem - şube - sınıf - takım - aile - cins - tür
Beş alem: bakteri, arke, protist, mantar, bitki, hayvan
Üç domain: bakteri, arke, ökarya

4. Ekoloji ve Canlılar

~temel

► Ekosistem Bileşenleri

Biyotik: canlı (üretici, tüketici, ayrıştırıcı)
Abiyotik: cansız (su, güneş, mineral, sıcaklık)
Üretici (ototrof): fotosentez veya kemosentez
Tüketici: birincil (otçul), ikincil/üçüncül (etçil), her şeyle beslenen (omnivor)
Ayrıştırıcı: bakteri, mantar – organik maddeyi parçalar

► Madde Döngüleri

Karbon: fotosentez ($CO_2 \rightarrow$ glukoz) ↔ solunum
Su: buharlaşma, yoğunlaşma, yağış
Azot: bakteriler tarafından sabitleme + amonyak → nitrat
Oksijen: fotosentez ↔ solunum

► Enerji Akışı

Güneş → üretici → 1° tüketici → 2° → 3° → ayrıştırıcı
Her seviyede enerjinin %90'ı kayıp (ısı), %10 aktarılır
Besin piramidi: tabandan üste enerji azalır

5. Bitki Biyolojisi

~temel

► Fotosentez

Yer: kloroplast (klorofil içerir)

Aşamalar:

İşığa bağımlı (tilakoid): ATP, NADPH, O_2

İşıktan bağımsız (Calvin döngüsü): glukoz

Faktörler: ışık şiddeti, CO_2 , su, sıcaklık, klorofil

► Solunum (Hücresel)

Aerobik (oksijenli):

Glikoliz (sitoplazma): 2 ATP

Krebs (mitokondri matriks): 2 ATP

ETZ (mitokondri iç zar): 32-34 ATP

Toplam: ~36-38 ATP/glukoz

Anaerobik (oksijensiz):

Laktik asit fermantasyonu (kas, bakteri): 2 ATP

Etil alkol fermantasyonu (maya): 2 ATP

► Bitki Yapısı

Kök: madde alımı (su, mineral)

Gövde: madde taşıma, destek

Yaprak: fotosentez yeri, terleme (transpirasyon)

Çiçek: üreme organı (erkek + dişi)

Meyve: tohum koruması

6. İnsan Sistemleri

~ağırlıklı

► Sindirim Sistemi

Ağız → yutak → yemek borusu → mide → ince bağırsak → kalın bağırsak → anüs

Mide: pepsin (protein), HCl

İnce bağırsak: emilim, pankreas + safra (yağ emulsifikasyonu)

Karaciğer: safra üretimi, detoks, glikoz depolama (glikojen)

Pankreas: insülin, glukagon (kan şekeri kontrolü)

► Dolaşım ve Solunum

Kalp: 4 odacık (2 atrium + 2 ventrikül)

Küçük dolaşım: kalp → akciğer → kalp (oksijenlenme)

Büyük dolaşım: kalp → vücut → kalp

Atardamar: oksijenli kan (akciğerden gelen hariç)

Toplardamar: oksijensiz kan (kalbe dönen)

Akciğerler: $O_2 \leftrightarrow CO_2$ değişimi (alveollerde)

► Sinir Sistemi

Merkez: beyin + omurilik

Çevresel: spinal sinirler, kraniyal sinirler

Otonom: simpatik (savaş/kaç), parasimpatik (dinlen)

Refleks: omurilikte değerlendirilir

Nöron: dendrit (input) + akson (output) + miyelin kılıf

► Endokrin (Hormon) Sistemi

Hipofiz: ana bez ("master gland")

Tiroid: tiroksin (metabolizma)

Pankreas: insülin (kan şekeri ↓), glukagon (↑)

Böbrek üstü: adrenalin, kortizol

Üreme: testis (testosteron), yumurtalık (östrojen, progesteron)

► Üreme Sistemi

Erkek: testis (sperm + testosteron)

Kadın: yumurtalık (yumurta + östrojen)

Mens döngüsü: ~28 gün, FSH, LH, östrojen, progesteron

Döllenme: tüpte, zigot oluşumu

Embriyo gelişimi: zigot → blastula → gastrula → fetüs

7. Mikroorganizmalar ve Bağışıklık

~temel

► Mikroorganizma Çeşitleri

Bakteri: prokaryot, çoğu yararlı (yoğurt, peynir, antibiyotik)

Virüs: zorunlu hücre içi parazit, DNA/RNA + protein kapsid

Mantar: ökaryot (saprofit, simbiyotik veya parazit)

Protista: tek hücreli ökaryot (amip, paramecium)

Arke: aşırı ortamlarda yaşar (sıcak, tuzlu)

► Bağışıklık Sistemi

İlk savunma: deri, mukoza, mide asidi

Doğal bağışıklık (innate): fagosit, NK hücreler

Kazanılmış bağışıklık (adaptive):

B lenfosit → antikor üretir

T lenfosit → enfekte hücreyi öldürür (sitotoksik), bağışıklığı düzenler (yardımcı)

Aşı: zayıflatılmış antijen → hafıza B hücreleri oluşur

Antibiyotikler: bakterilere karşı (virüse etkisiz)

► Kan Hücreleri

Eritrosit (alyuvar): O₂ taşır, hemoglobin içerir, çekirdeksiz

Lökosit (akyuvar): savunma (5 tip)

Trombosit (kan pulcuğu): pıhtılaşma

8. Bakteriler, Virüsler, Mantarlar

~temel

► Bakteri

Yapı: hücre çeperi (peptidoglikan) + sitoplazma + DNA (sirküler)

Üreme: ikiye bölünme (~20 dk)

Şekiller: kok (yuvarlak), basil (çubuk), spiril (sarmal)

Yararlı: nitrojen sabitleme, sindirim (bağırsak florası), fermentasyon

Zararlı: tüberküloz, kolera, salmonella

► Virüs

Yapı: nükleik asit (DNA veya RNA) + protein kapsid

Konak hücre olmadan ÜREMEZ

Lityk döngü: hücreyi parçalar

Lizojenik döngü: DNA'ya entegre olur, sonra aktif olur

Örnekler: grip, COVID, HIV, kuduz, kızamık

► Mantar

Hifler (ipliksi yapı), miselyum

Spor üretir

Yararlı: maya (ekmek, alkol), peynir, antibiyotik (penisilin)

Zararlı: pamukçuk, mantar enfeksiyonları, küflenme

9. Biyolojide Formüller

~kritik

► Mendel Genetik

Heterozigot × heterozigot:

 $Aa \times Aa \rightarrow AA(1) Aa(2) aa(1) = 3:1$ fenotip oranı

İki karakter:

 $AaBb \times AaBb \rightarrow 9 A\_B\_ : 3 A\_bb : 3 aaB\_ : 1 aabb$

► Hardy-Weinberg

 $p + q = 1$ (allel sıklıkları) $p^2 + 2pq + q^2 = 1$ p^2 : dominant homozigot (AA) $2pq$: heterozigot (Aa) q^2 : çekinik homozigot (aa)

► Hücre Bölünmesi Hesabı

Bir hücre n kez mitoz geçirirse: 2^n hücre oluşur

Mayoz sonunda: 4 farklı yavru hücre

Toplam hücre sayısı: ardışık bölünmelerde 2^n

► Solunum ve Fotosentez

Glukoz → ATP:

Aerobik: 36-38 ATP / glukoz

Anaerobik: 2 ATP / glukoz (90% kayıp)

Fotosentez denklemi:

 $6CO_2 + 6H_2O \rightarrow C_6H_{12}O_6 + 6O_2$ (1 glukoz için 6 CO_2 kullanılır)

10. Popülasyon ve Çeşitlilik

~temel

► Popülasyon Dinamikleri

Doğum oranı - Ölüm oranı = Doğal artış

Göç dahil: net büyüme = doğum + göç giriş - ölüm - göç çıkış

Logistic büyüme: K (taşıma kapasitesi) sınırı vardır

Eksponansiyel büyüme: kaynak sınırsızsa $N(t) = N_0 e^{rt}$

► Biyoçeşitlilik

Genetik çeşitlilik: aynı türde allel çeşitliliği

Tür çeşitliliği: bir habitatta tür sayısı

Ekosistem çeşitliliği: farklı habitatlar

Endemik türler: yalnız bir bölgede yaşayan

Anahtar türler: ekosistem dengesi için kritik

Tehlike altındaki türler: nesli tükenmek üzere

► İnsan Etkisi

Yaşam alanlarının yok edilmesi (deforestation)

Aşırı avlanma

Hava kirliliği (sera etkisi, ozon delinmesi)

Su kirliliği (öjütrofikasyon)

İklim değişikliği

İstilacı türler

► Daha fazla içerik için: testçöz.com

Net Hesaplama · TYT-AYT-LGS Puan Hesaplama · Sınav Sayaçları · 30+ Sınav Rehberi · Online Testler

testçöz.com/biyoloji-formulleri

Sayfa 7

► Çalışmaya Devam Et!

AYT'ye 1 ay kala bu PDF'i her gün baştan sona oku. testçöz.com'da daha fazla biyoloji içeriği:

Sınav Formülleri · 30+ Sınav Rehberi · Canlı Geri Sayımlar
Puan Hesaplama · Net Hesaplama · Online Testler

► <https://testçöz.com/biyoloji-formulleri/>